

Козубцов Ігор Миколайович,
доктор педагогічних наук, старший науковий
співробітник, провідний науковий співробітник
відділу теорії і практики педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
ім. І.Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВВНЗ В РУСЛІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Професійна культура допомагає офіцерові належно виконувати військовий обов'язок, протистояти труднощам, викликам, не схибити у найскладнішій бойовій обстановці, залишитися вірним присязі і рідному народові [1]. Безумовно, професійна культура потрібна і науковим та науково-педагогічним працівникам з числа офіцерів, які можуть залучатися до наукових експедицій в операційні зони ведення бойових дій.

Слід зазначити, що згідно [2] наукова експедиція – організаційна форма наукових досліджень, що передбачає подорож, поїздку, відрядження наукового працівника (групи наукових працівників) з метою здобуття емпіричних відомостей для отримання практичного досвіду та подальших теоретичних узагальнень у відповідній галузі наук.

Метою доповіді є вивчення питання формування та розвитку професійної культури у майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ).

Аналіз наукових досліджень М. Бабенко, О. Барабанщиков, О. Бойко, О. Діденко, М. Коваль, М. Козяр, Н. Коупленд, Н. Олексієнко, А. Щеглов, В. Ягупов та ін., засвідчує інтерес вчених до вирішення проблеми якісного розвитку професійної культури офіцера, зокрема доводять, що формування професійної культури військовослужбовця перебуває у тісному зв'язку з моральною, правовою, політичною культурою та визначально залежить від умов культурно-освітнього, військового середовища. Поняття «професійна культура офіцера» є інтегральним, воно охоплює не лише суто культурологічні, або ж фахові знання, вміння, навички, а також ті якості, що визначають цілісність особистості військовослужбовця [1].

Саме завдяки наявності у складі професійної культури моральної складової, існує можливість на основі трьохвимірної математичної знаньоводіяльній моделі спеціаліста (МС) [3] пояснити «портретизацію» фахівців.

Математична модель описується виразом (1):

$$MC = \{M; Z; D\}, \quad (1)$$

де M – моральні властивості здобувача вищої військової освіти або науковця; Z – рівень знаньової компетентності; D – рівень діяльнісної компетентності.

Графічно модель подана на рис. 1. Модель враховує здобуті професійні знання, набуті навички та моральні властивості особистості. Моральні властивості особистості є рушійною силою людини до якісної професійної діяльності в тому числі з певного рівня культури. Індивідуальні моральні властивості особистості розвиваються в людині протягом всього його життя. Головні з них – честь, гуманність, великодушність, воля, скромність, здатність до самокритики.

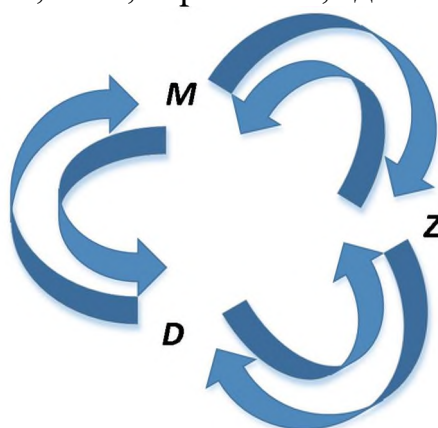

Рис. 1 Трьохвимірна математична знаньово-діяльнісна модель спеціаліста

Згідно нашого припущення вона може бути показником лояльності людини до академічної доброчесності. В першому наближенні оцінити академічну доброчесність людини можна через показник плагіату, який є складовою академічної доброчесності [4].

Слід зазначити, що проблема забезпечення академічної доброчесності при підготовки майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників для потреб вищих військових навчальних закладах на разі не вирішена до кінця про що свідчить нововведення. Відповідно до Статті 42 Закону України «Про освіту» [5]: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень».

Проблема доброчесності існувала постійно, оскільки людина вдосконалюється і їй хочеться чогось більшого від життя: вона починає наслідувати та копіювати більш талановитих, успішних колег. Одним людям вдається оволодіти професійною діяльністю, з часом набувають майстерності до створення власних творів, використовуючи накопичений попередніми

поколіннями досвід. Є також люди, що закінчили навчальні заклади, але і на далі залишаються не здатними до творчої діяльності.

У наш час проблеми доброчесності та плагіату, як ніколи хвилюють суспільство, оскільки плагіат є чинником і індикатором зниження якості освіти [6]. Не зважаючи на наявність чисельних рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності, наприклад Міністерством освіти і науки України [7] проблема не вирішується.

Розроблена модель, має сприяти більш глибокому розумінню досліджуваних об'єктів і явищ та бути корисною у практичному використанні при оцінюванні лояльності здобувачів вищої військової освіти щодо академічної доброчесності (див. табл. 1).

Таблиця 1

Культурологічна характеристика дослідника

№ п/п	Інтерпретація	Значення			Зміст
		M	Z	D	
1	Аморальний пасивний дилетант (АПД)	M<2	Z<2	D<2	не добросовісний дослідник, що володіє незадовільними показниками моральної, знаньової і діяльнісної компетентностями нижче деякого порогових рівнів. Умовно нами прийнято верхню межу в 3 бали (на рис. 1 ця область виділена кубом зі сторонами 2 × 2 × 2 в центрі). В науці такі «фахівці» насилу знаходять собі застосування. За для досягнення певного мінімального успіху з великою ймовірністю активно схильний до плагіату.
2	Моральний пасивний дилетант (МПД)	M>2	Z<2	D<2	добросовісний дослідник не відрізняється значними прикладними знаними та діяльнісною компетентністю. В роботі намагається дотримуватися моральних принципів, а отже мінімізує плагіат.
3	Аморальний активний дилетант (ААД)	M<2	Z<2	D>2	не добросовісний дослідник, володіє незбалансованими компетентностями (високою діяльнісною та низькими моральною і знаньовою). Такі дослідники відрізняються «кипучою» діловитістю, володіють незгасним бажанням діяльності, енергійно беруться за будь-яку наукову, однак незабаром виявляється, що їх моральних і знаньових компетентностей явно недостатньо для належного виконання професіональних функцій.

4	Моральний активний дилетант (МАД)	$M > 2$	$Z < 2$	$D > 2$	добросовісний дослідник, володіє високими моральними та діяльними якостями, але недостатньо знаннями. У таких людей благі наміри і енергійні діяльнісні зусилля нашкоджуються зазвичай на фатальне незнання якихось важливих обставин та, як наслідок невдачі.
5	Аморальний пасивний ерудит (АПЕ)	$M < 2$	$Z > 2$	$D < 2$	не добросовісний дослідник, що володіє моральними і діяльнісною компетентностями нижче порогових рівнів і високими активами знань. Соціальна небезпека такої комбінації компетенцій полягає в тому, що, ці дослідники можуть легко залучатися до явно асоціальної діяльності.
6	Моральний пасивний ерудит (МПЕ)	$M > 2$	$Z > 2$	$D < 2$	добросовісний дослідник, що володіє парадоксальним поєднанням високих знаннєвої і моральної і низькою діяльнісною компетентностей. Передусім такі фахівці дорожать своїм іміджем морального та «знаючої людини», а соціальний статус, матеріальне становище та інші атрибути заможного життя їх зовсім не цікавлять. Рухомі неугамовним «жагою» знань, такі люди ставали справжніми «кладезями» мудрості, чинили на науку, технічний прогрес, мистецтво величезний вплив, не володіючи при цьому скільки-небудь помітної діяльнісною компетентністю. У сучасному житті моральні пасивні ерудити можуть знайти гідне застосування в якості аналітиків, генераторів ідей, консультантів, «кабінетних» вчених, викладачів, тощо.
7	Аморальний активний ерудит (ААЕ)	$M < 2$	$Z > 2$	$D > 2$	не добросовісний дослідник, що володіє високими МЗД-компетентностями та найвищим рівнем розвиненості методологічної та професійної культури і крайнє низьким рівнем моральних властивостей. В наслідок аморальності та задля досягнення своєї корисної мети схильні вкрай до порушення академічної доброчесності, якісно намагаються це приховати, що в більшості випадків і

					вдається наслідок високого рівня інтелектуальних здібностей та ерудиції
8	Моральний активний ерудит (МАЕ)	M>2	Z>2	D>2	добросовісний дослідник, що володіє високими МЗД-компетентностями та найвищим рівнем розвиненості методологічної та професійної культури і моральними властивостями. Не схильний до порушення академічної доброчесності в наслідок набутих індивідуальних моральні властивостей (честь, гуманність, великодушність, воля, скромність, здатність до самокритики) та суспільно значущих моральних якостей особистості (патріотизм, професіоналізм, почуття обов'язку, наявність високоморальних переконань і активної громадянської позиції).
	(рівень методологічної та професійної культури)	2<MZD<3			добросовісний дослідник з базовим рівнем методологічної та професійної культури
		3<MZD<4			добросовісний дослідник з достатнім рівнем методологічної та професійної культури
		4<MZD<5			добросовісний дослідник з високим рівнем методологічної та професійної культури

До основних педагогічних умов, що забезпечують формування та розвиток професійної культури у майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників ВВНЗ належать такі [1]: а) досконалий рівень організації освітнього процесу; б) мотиваційна, творча діяльність науково-педагогічних працівників; в) створення культурного середовища; г) наповнення змісту навчання цілісним професійно-особистісним компонентом; д) поєднання традиційних форм, методів і засобів навчання з активним залученням інноваційних технологій; е) підготовка майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників до саморегуляції навчальної діяльності та ін.

Створення культурного середовища з належною академічною доброчесністю є однією із умов формування професійної культури у майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників ВВНЗ. Культурне середовище ВВНЗ, згідно із філософським розумінням, має загальні і особливі риси. До загальних рис культурного середовища можна зарахувати усталені в ньому загальнокультурні, духовні цінності, демократизм, гуманізм відносин, взаємоповагу і взаєморозуміння, взаємодопомогу і т. ін. Особливість військового культурного середовища є передусім його субкультура, військова дисципліна, субординаційні відносини, утвердженні й домінуючі почуття обов'язку й відповідальності, честі та гідності тощо.

Висновки. Таким чином, формування та розвиток професійної культури у майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників ВВНЗ є актуальною проблемою психології і педагогіки, її розв'язання слугує зростанню академічної доброчесності.

Для продуктивного формування професійної культури у майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників доцільно використовувати традиційні й інноваційні методи, форми і засоби, діалектичне, творче застосування яких значно посилює дієвість виховних впливів.

Найважливішими педагогічними умовами, що забезпечують формування професійної культури у майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників, є належна організація освітнього процесу; мотиваційна, творча діяльність науково-педагогічних працівників; створення відповідного культурного середовища; наповнення змісту навчання цілісним професійно-особистісним компонентом; використання традиційних форм, методів і засобів навчання з активним залученням ІКТ; підготовка у майбутніх наукових та науково-педагогічних працівників до саморегуляції процесу навчання і самостійного набуття ним професійної культури. Важливо, щоб ці умови використовувалися цілісно та комплексно.

Список використаних джерел інформації:

1. Васянович Г., Шевкун Г. Формування професійної культури у майбутнього офіцера Збройних Сил України: психолого-педагогічний контекст. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2019. Вип. 5. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/333/333>.
2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 №848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
3. Михалёв А.С. Математическая трехмерная модель специалиста // «Вышэйшая школа» : навукова-метадычны і публіцыстычны часопіс. 2015. №6. С. 19 – 24.
4. Козубцов І.М. Критерії та показники оцінювання рівня плагіату як складової академічної доброчесності. Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника: збірник матеріалів VI всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 27-28 жовтня 2022 р.). за заг. ред. О. М. Семеног. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. Вип. 6. С. 35 – 37.
4. Закон України «Про Освіту». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.
5. Побіженко В.В., Побіженко І.А. Плагіат, як чинник зниження якості освіти. Системи обробки інформації: Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. 2011. Вип. 8 (98). С. 310 – 313. ISSN 1681-7710.
6. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. К.: Міністерство освіти і науки України, 2016. 24 с.